

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้นในประเทศอินเดียก่อนพระพุทธศาสนา ประมาณ ๑๔๕๕-๙๕๗ ปี โดยติดตามพวกอารยันอพยพเข้ามาอยู่ในอินเดียและถือกันว่าเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ในบรรดาศาสนาที่มีชีวิตและหากสืบค้นย้อนขึ้นไปก็ยิ่งมีอายุมากขึ้นไปอีก กล่าวคือ ศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่สืบทอดมาจากศาสนาดั้งเดิมของชาวอารยันเชื่อกันว่าพวกอารยันเป็นพวกเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์เคยอยู่แถบทะเลสาบคัสเปียน ต่อมาเกิดความลำบากในการดำรงชีวิตจึงอพยพไปเรื่อยๆ บางพวกเข้าไปในทวีปยุโรปกลายเป็นชาวยุโรปในประเทศต่างๆ บางพวกไปในประเทศอิหร่านและบางพวกมาที่ประเทศอินเดียโดยเข้ามาทางช่องแคบโคเอร์แล้วมาตั้งหลักแหล่งมาตั้งในแคว้นคันธาระ จากนั้นก็อพยพลงมาเรื่อยๆ ตามลำน้ำสินธุแล้วข้ามมายังลุ่มแม่น้ำคงคา เรื่องที่ว่าเป็นชาวอารยันด้วยกัน ข้อนี้จะเห็นได้จากภาษาและความเชื่อที่ตรงกันบ้าง คล้ายกันบ้าง ดังปรากฏในภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน และโดยเฉพาะก็ในศาสนาโซโรอัสเตอร์และศาสนาพราหมณ์จะคล้ายกันมากพิเศษเป็นต้น^๑ และพวกอารยันได้นับถือเทพเจ้าต่างๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ๑) ประเภทที่ประทับอยู่ในสวรรค์ เช่น พระวิรุณ พระสุรยะ พระสวาตริ พระวิษณุ พระอุษา พระอติติ และพระมิตร ๒) ประเภทที่ประทับอยู่ในอากาศเช่น พระวาตะ พระอินทระ พระรุทระ พระประชันยะ และพระมารุต ๓) ประเภทที่ประทับอยู่บนพื้นผิวโลกมีพระอัคนี เช่น พระโซมะ พระยะมะ^๒ ในทางสังคม พวกพราหมณ์ได้แบ่งคนในสังคมเป็น ๓ พวกเรียกว่าวรรณะ ต่อมาเพื่อความเหมาะสมต่อฐานะหน้าที่และการทำงาน ก็ค่อยๆ ขยายขึ้นมาและมีกฎเกณฑ์ขึ้นมาเป็นลำดับวรรณะหรือชั้นของคนในอินเดียจึงถือกันยั่งยืนมา ๔ ชั้น^๓ ได้แก่ (๑) วรรณะกษัตริย์ คือ นักรบ มีหน้าที่ขยายเขตแดนและรักษาเขตแดน (๒) วรรณะพราหมณ์ เป็นใหญ่ในทางศาสนาและไม่ยอมรับว่าฐานะของตนอยู่ต่ำกว่ากษัตริย์โดยที่วรรณะของพราหมณ์เป็นชั้นของสังคมชั้นหนึ่งจึงได้มีพราหมณ์ผู้หญิงซึ่งเรียกว่าพราหมณีคลอดบุตร

^๑ เสถียรโกเศศ นาคประทีป, *ลัทธิเพื่อนฉบับสมบูรณ์*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทก้าวหน้า จำกัด, ๒๕๐๗), หน้า ๘๓.

^๒ พื้น ดอกบัว, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทโสภณการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๒๕.

^๓ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๕๗๖/๕๒๐.

มาเป็นพราหมณ์ทันที (๓) แพศย์ แปลว่า พ่อค้า มิได้หมายถึงพ่อค้าอย่างเดียว พ่อค้าสมัยพระเวทไม่เหมือนพ่อค้าสมัยนี้ (๔) วรรณะศูทร แปลว่า พวกรับจ้าง เช่น กรรมกรหรือผู้ประกอบหัตถกรรมและวรรณะต่ำกว่าศูทรยังมีอีกเรียกว่าหินชาติ แปลว่า เกิดเป็นคนเลวทรามต่ำช้า

พราหมณ์ได้ยกวรรณะของตนขึ้นมาเป็นอันดับแรกเพราะเชื่อว่า “วรรณะพราหมณ์เป็นวรรณะบริสุทธิ์และสูงส่งกว่าวรรณะอื่นๆ”^๔ การกำหนดที่เกิดของคนทั้ง ๔ เหล่าโดยอาศัยพระพรหมในอิริยาบถยืนเป็นหลักว่าพราหมณ์ถือว่าตนเกิดประเสริฐสุดเป็นโอรสของพระพรหมเพราะเกิดมาจากพระโอษฐ์ของพระพรหม “อำนาจทางทหารทางอาวุธนั้นอยู่ที่กษัตริย์ ตามหลักที่ปฏิบัติกันจริงๆ แล้วพวกพราหมณ์มีฐานะอย่างมากเพียงเจ้าครองนคร บุโรหิตของกษัตริย์เท่านั้น การแบ่งวรรณะที่เกิดขึ้นจากหน้าที่การงานเช่นนี้ต่อมาได้กลายเป็นการถือชั้นวรรณะกัน มีความรังเกียจกันและไม่ยอมแต่งงานเป็นสามีภรรยาให้กับคนต่างวรรณะแม้ในหมู่วรรณะพราหมณ์กษัตริย์ แพศย์เองก็ยังจัดเป็นพวกตระกูลสูง ตระกูลต่ำ มีการดูถูกเหยียดหยามกันระหว่างตระกูลอีกทีหนึ่ง เมื่อมีการแต่งงานนอกวรรณะกัน บุตรที่เกิดมาไม่ได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม กลายเป็นพวกนอกวรรณะเรียกว่า จันฑาล เป็นพวกที่ใครแตะต้องไม่ได้ แม้แต่เดินงาทับกันหรือว่าได้พบเห็นก็ถือว่าเป็นเสนียดจัญไรที่จะต้องมีการแก้ไขปัดป้องความสกปรกทีเดียว การถือวรรณะบางยุคก็รุนแรง บางยุคก็ไม่ค่อยจะรุนแรงนักและยังคงถือกันอยู่แม้ในปัจจุบัน”^๕ คัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) ศูรติ ได้แก่ คัมภีร์พระเวททั้ง ๔ ได้แก่ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวทและอรรถเวท ๒) สมฤติ เป็นคัมภีร์ชั้นสอง เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมา มีการแต่งตำราประกอบขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนในการศึกษาคัมภีร์พระเวทเรียกว่า คัมภีร์เวทศาสตร์หลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู กล่าวถึงว่าสิ่งที่สำคัญมีอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) หลักอาศรม ๔ ๒) หลักปรมาตมัม และ ๓) หลักโมกษะถือว่าเป็นหลักความดีสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู โดยมีจุดหมายสูงสุดของชีวิตอันเป็นความสงบสุขชั่วนิรันดร์อย่างแท้จริง คือ ความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพรหมหรือปรมาตมัม ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูมีสัญลักษณ์ คือ เครื่องหมายอักษรเทวนาครีเรียกว่า “โอม” ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูมีนิกายอยู่มากมายนิกายใหญ่ๆ ที่มีผู้นับถืออยู่เป็นจำนวนมากมีอยู่ ๓ นิกายคือ ๑) นิกายไวษณวะ ๒) นิกายไศวะ และ ๓) นิกายศักติ

ครั้นมาถึงสมัยพุทธกาลระบอวรรณะได้ถูกลดความสำคัญลงไปเกือบหมด เพราะพวกที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจากวรรณะทั้ง ๔ มีความเท่าเทียมกันในพระธรรมวินัย ดังพุทธดำรัสที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอสังกัดวรรณะต่างกันมาจากหลายแคว้นเปรียบประดุจมหานที

^๔ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ประวัติพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท นวสาส์น จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^๕ พระราชาธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตาโณ), **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

(คงคา ยมุนา อจิรวดี สรภู มหิ) เมื่อไหลรวมลงเป็นมหาสมุทรย่อมละทิ้งชื่อเดิมฉันใด ภิกษุทั้งหลาย
 กุลบุตรมาจากวรรณะทั้ง ๔ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทรก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อละบ้านเรือน
 ออกบวชในพระธรรมวินัยที่ตถาคตตรัสไว้ดีแล้วย่อมละทิ้งชื่อโคตรเดิมของตนกลายเป็นสมณะ
 ศากยบุตรสมาชิกละทิ้งสมณศักดิ์เท่าเทียมกันฉะนั้น”^๖ ในขณะที่สังคมไทยยอมรับหลักคำสอนใน
 พระพุทธศาสนาให้เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เพราะวิถีชีวิตคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบ
 แน่นกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อถือและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึมแทรกผสมผสานอยู่ใน
 แนวความคิดจิตใจ และกิจกรรมทุกด้านของชีวิตคนไทยตลอดเวลายาวนาน แม้กิจกรรมบางอย่างจะ
 ไม่เป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาโดยตรง แต่ก็ต้องมีคติความเชื่อหรือแนวปฏิบัติในพระพุทธศาสนา
 แทรกอยู่ด้วย เช่น ตั้งชื่อ โกนผมไฟ แต่งงาน พิธีศพ กล่าวในภาพรวมได้ว่า ตั้งแต่เกิดจนตาย ล้วนจัด
 ให้เนื่องด้วยคติในพระพุทธศาสนา แม้กิจกรรมที่มีส่วนร่วมของสังคมและชุมชน งานประเพณีและ
 เทศกาลประจำปี ทั้งที่เป็นเรื่องทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา
 ออกพรรษา กฐิน และที่จัดให้เข้าในคติของพระพุทธศาสนา เช่น ตรุษสงกรานต์ สารท ลอยกระทง
 ตลอดจนงานนมัสการปูชนียวัตถุสถานประจำปีของวัดต่างๆ หมุนเวียนเปลี่ยนไปโดยไม่ว่างเว้นจาก
 งานพิธีทางพระพุทธศาสนา^๗

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนาฝึกฝนอบรมเพื่อให้
 มนุษย์มีความรู้ มีจริยธรรม มีความมั่นคงในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีความเข้าใจในปัญหา
 ของชีวิตและตระหนักในคุณค่าของหลักพุทธธรรม คือ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มากขึ้น จึง
 จำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขึ้น โดยการช่วยกัน
 ส่งเสริมให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเองจนถึงการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต และให้มนุษย์ที่ฝึกฝนอบรม
 แล้วเป็นที่พึ่งของสังคม ด้วยการนำเอาหลักพุทธธรรมมาช่วยประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติอย่างถูกต้อง
 เหมาะสม และเป็นไปตามระเบียบแบบแผนของสังคมที่กำหนดไว้ เพราะหลักคำสอนใน
 พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสังคมโดย
 ส่วนรวม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีค่าในตัวเอง มีศักดิ์และสิทธิ์ในตัวเอง ที่จะอยู่ด้วยตนเอง
 พัฒนาตนเอง ไม่ใช่กำหนดด้วยวรรณะและชนชั้น แต่ต้องพึ่งตนเอง ตามหลักพุทธศาสนสุภาษิตที่ตรัส
 ว่า “อตตา หิ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน”^๘ คือ มนุษย์ทุกคน สามารถกำหนดชะตาชีวิต
 ตนเองได้ ไม่ใช่ใช้ระบบวรรณะมาเป็นเงื่อนไข เพื่อการอยู่รอดและความเป็นใหญ่ และดำเนินชีวิตตาม

^๖ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทเมตทรายพริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

^๗ พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), พุทธศาสนากับชาติไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔-๑๕.

^๘ ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๖/๖๖.

หลักพุทธธรรมภายใต้เงื่อนไขของกรรมหรือการกระทำเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการพัฒนามนุษย์เพื่อให้ปรากฏชัดเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจังและเหมาะสมได้ต่อไป

จากเหตุผลที่กล่าวมานี้ จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยต้องการที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดี เพราะเห็นว่าศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดีย เมื่อประมาณ ๑๐๐๐ ปีก่อนพุทธศักราชเป็นศาสนาที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในโลก เพื่อศึกษาว่าพระพุทธศาสนามีท่าทีและแนวคิดเกี่ยวกับระบบวรรณคดี ๔ อย่างใด และเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ดังนี้

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมาของวรรณคดีในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักคำสอนเกี่ยวกับระบบวรรณคดี
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ระบบวรรณคดีตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ หลักแนวคิดและความเป็นมาของวรรณคดีเป็นมาอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักคำสอนเกี่ยวกับระบบวรรณคดีเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ ระบบวรรณคดีตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่กล่าวถึงวรรณคดีวิถีชีวิตและศักราชของมนุษย์ในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยมีตำราที่เป็นพระคัมภีร์ทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เอกสารประเภทตำรา ที่บันทึกหลักคำสอนและรายละเอียดเกี่ยวกับระบบวรรณคดี พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และเอกสารวิชาการต่างๆ รวมถึงบทความวิชาการจากวารสารและจากอินเทอร์เน็ต เป็นฐานข้อมูลสำคัญมาประกอบการทำวิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ วรรณคดี หมายถึง ขนชั้นของสังคมอินเดียประกอบด้วย ๔ วรรณคดี คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร เป็นการแบ่งชนชั้น โดยการจำกัดหรือกีดกันสิทธิเสรีภาพทางสังคม เพื่อให้ชนชั้นเหล่านั้น มีสิทธิเฉพาะในวรรณคดีของตนเท่านั้น

๑.๕.๒ ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

๑.๕.๓ ทักษะ หมายถึง ความเห็นเกี่ยวกับความเสมอภาคของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนจะมีคุณค่าและไม่มีคุณค่าไม่ได้อยู่ที่ตระกูล

๑.๕.๔ พระพุทธศาสนา หมายถึง พระพุทธศาสนาสายเถรวาท

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเพื่อทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ระบบบรรณาสีตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท” จากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยพอสรุปได้ ดังต่อไปนี้

พีรพล อิศรภักดี ได้กล่าวไว้ในบทความชื่อ “การขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมของอินเดีย” สรุปได้ว่า “พราหมณ์ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระพรหม พระเวท และอาตมัน ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์ บอกไว้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่งมีลักษณะ ๑๑ ประการดังต่อไปนี้ ผู้นั้นย่อมเป็นพราหมณ์ บางทีก็บ่งว่า ผู้เป็นพราหมณ์ย่อมมีลักษณะ ๑๑ ประการตามธรรมชาติ คือ สม ทม ตปสฺยาจ สมนโตช กษมา สรลตา ชญาน ทยา อสติกา และ สตย คำว่า กษัตริย์ (บาลีว่า ขตฺติย) แปลว่านักรบหรือผู้ป้องกันภัย เป็นวรรณะที่ ๒ รองจากวรรณะพราหมณ์ในหินทุธรรม วรรณะกษัตริย์นี้มีสิทธิปกครองประเทศชาติ สรุปง่ายๆ ก็คือทำหน้าที่เป็นเจ้าแผ่นดินนั่นเอง ในคัมภีร์ธรรมศาสตร์บ่งไว้ว่า ผู้ใดผู้หนึ่งมีลักษณะ ๑๑ ประการดังต่อไปนี้ ผู้นั้นย่อมเป็นกษัตริย์ บางทีก็บ่งว่า ผู้เป็นกษัตริย์ย่อมมีลักษณะ ๑๑ ประการตามธรรมชาติ คือ สุรตา วีรยไธรย เตช ทาน ทม กษมา พราหมณภักติ ปรสนนตา รักษาภาว และ สตย คำว่า แพทย์ เป็นวรรณะที่ ๓ ในหินทุธรรม หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ประกอบการค้าและพาณิชย์การต่างๆ ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์บ่งไว้ว่า ผู้หนึ่งผู้ใดมีลักษณะ ๔ ประการดังต่อไปนี้ ผู้นั้นชื่อว่าเป็นไวยสย คำว่า ศูทร เป็นวรรณะที่ ๔ ในหินทุธรรม ค่อนข้างได้รับการเอาเปรียบจากวรรณะอื่นๆ ท่านว่าศูทรนี้มีกำเนิดมาจากเบื้องพระบาทของพระพรหม เพราะฉะนั้นจึงทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ในกิจการงานต่างๆ โดยทั่วไปในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์บ่งไว้ว่าผู้ใดผู้หนึ่งมีลักษณะทั้ง ๗ ประการ ต่อไปนี้ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นศูทร”^๙

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวไว้ในบทความชื่อ “การเลิกแบ่งชนชั้นวรรณะ” สรุปได้ว่า “หลักธรรมที่สอนให้เลิกถือชนชั้นวรรณะ ก่อนที่จะกล่าวถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้เลิกชนชั้นวรรณะ ผู้เขียนเห็นเป็นการสมควรนำเรื่องต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณคดีทางพระพุทธศาสนา

^๙ พีรพล อิศรภักดี, “การขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมของอินเดีย” ,บทความจาก สยามณคณศดอทคอม, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.siamganesha.com/india๐๑.html> สืบค้นเมื่อวันที่ [๒๑ ส.ค.๒๕๕๕].

มาแล้วไว้ เพื่อประกอบการพิจารณาว่า ในอินเดียโบราณการถือชั้นวรรณะ พระพุทธเจ้าตรัสตอบ สุนทริกการทวาทพราหมณ์ผู้ถามพระองค์ว่าชาติอะไร พระองค์ตรัสตอบว่าจงอย่าถามถึงชาติเลย จงถามถึงความประพฤติดีกว่า ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ในลำดับต่อไปทรงแสดงหลักธรรมและเหตุผลว่า “ไฟย่อมเกิดได้จากไม้ (ทุกชนิด) ผู้รู้แม้เกิดในตระกูลต่ำ แต่เป็นผู้มีความเพียร เป็นผู้ก้นความชั่วด้วยความละอายมีสัตย์ ก็เป็นคนอาชาไนยได้”^{๑๐}

กาญจนา นาคสกุล ได้กล่าวไว้ในบทความชื่อ “พราหมณ์ ชมพูทวีป” สรุปได้ว่า “พราหมณ์ เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาสันสกฤตเป็นชื่อวรรณะแรกของอินเดีย และใช้เรียกคนที่อยู่ในวรรณะนี้ด้วย พราหมณ์เป็นวรรณะที่มีหน้าที่ติดต่อกับเทพเจ้า และประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีบูชาเทพเจ้าด้วยเครื่องเซ่นสังเวย นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นอาจารย์ของคนวรรณะอื่นๆ ด้วย วิชาที่พราหมณ์รู้และสอนคือ ความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์พระเวทอันศักดิ์สิทธิ์ พราหมณ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทตามความรู้ความชำนาญ คือ ๑) พราหมณ์ผู้ชำนาญมนตร์ในพระเวท ๒) พราหมณ์ผู้ชำนาญการทำพิธีกรรม ๓) พราหมณ์ผู้ชำนาญการขับกล่อมเทพเจ้า ๔) พราหมณ์ผู้เป็นประธานในพิธีบูชาไฟและชำนาญเกี่ยวกับคัมภีร์เวทมนตร์อาถรรพณ์”^{๑๑}

เสถียรโกเศศ นาคประทีป ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “ลัทธิเพื่อนฉบับสมบูรณ์” สรุปได้ว่า “ในประเทศอินเดียทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจการปกครองของชาวอารยันทั่วไป เมื่อความเจริญของชาติอารยันแผ่ไปถึงที่ใด มนุษย์ป่าเถื่อนชาติเดิมในที่นั้นก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอารยัน ชาวอารยันเรียกชนพื้นเดิมว่า ทัสยู หรือ ทาส พวกพราหมณ์ได้เริ่มแบ่งสันปันส่วนสมาคมออกเป็นชั้นเรียนว่า วรรณะ และเหยียดหยามพวกมนุษย์ชาติเดิมลงไปเป็นชนชั้นล่างหรือชั้นต่ำเรียกว่า ชูทร ซึ่งชาติอารยันไม่ไปร่วมสมาคมด้วยไม่ได้ มีพระราชชาติอารยันปกครองแบบอิสระ มีการค้าขายเจริญขึ้นเป็นลำดับได้ขยายไปกว้างขวาง และมีการค้าขายทางเรือไปขายถึงแดนไกล ในตอนปลายแห่งนี้ การนับถือหัวหน้าในสกุลยิ่งหนักแน่นขึ้น จนเกือบจะถือว่าผู้หญิงไม่มีราคาในครอบครัว ในที่สุดเกิดมีประเพณีที่ชาติอารยันซึ่งในตอนนี้อยู่เรียกว่าชาติฮินดู จะกินอาหารร่วมกับภริยาไม่ได้”^{๑๒}

บุญมี แทนแก้ว ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “ปรัชญาศาสนา” สรุปได้ว่า “ในคัมภีร์พราหมณ์ – ฮินดู มีคุณธรรมที่จะต้องปฏิบัติอยู่มากมาย สิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ในภควัทคีตาว่าเป็นประดุจคุณธรรมของเทพเจ้า เช่นความกล้าหาญ มีการเสียสละ การให้ทาน อดกลั้น การศึกษาคัมภีร์

^{๑๐} สุชีพ ปุญญานุภาพ, “การเลิกแบ่งชนชั้นวรรณะ”, บทความจาก **ไซเบอร์วนาราม ดอทเน็ต** [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://cybervanaram.net/index.php>, [๒๑ ส.ค.๒๕๕๕].

^{๑๑} กาญจนา นาคสกุล, “พราหมณ์ ชมพูทวีป,” **บทความจากนิตสารสกุลไทย**, ปีที่ ๔๘ ฉบับที่ ๒๔๗ ๒ มี.ค.๒๕๕๕, หน้า ๗๐.

^{๑๒} เสถียรโกเศศ นาคประทีป, **ลัทธิเพื่อนฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทก้าวหน้า, จำกัด, ๒๕๐๗), หน้า ๘๗.

มีความซื่อสัตย์ อ่อนน้อมถ่อมตน มีความเมตตาต่อสิ่งที่มีชีวิต คุณธรรมทั้งหลายเหล่านี้อาจสรุปได้ว่า ๕ ประการ เรียกว่า สาธารณธรรม หลักธรรมที่วรรณะทววรรณะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คือ ๑) ความบริสุทธิ์ (purity) บริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา และใจ ๒) ความอดกลั้น (self control) อดกลั้น อารมณ์ และจิตใจ ๓) การปล่อยวาง (Detachment) ปล่อยวางจากวัตถุที่พอใจชอบใจ ๔) ความสัตย์ (Truth) ความสัตย์จริงที่พูดไป และ ๕) อหิงสา (Non violence) การไม่เบียดเบียนซึ่งเป็นการ แสดงออกของนักปราชญ์พราหมณ์-ฮินดู ผู้ยึดมั่นในคุณธรรมมาแล้วทุกท่าน”^{๑๓}

วิทยา ศักยาภินันท์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “ศาสนาฮินดู” ได้ศึกษาถึงประวัติและ คำสอนในคัมภีร์พระเวท เทพเจ้า รูปแบบการดำเนินชีวิต พิธีกรรมและเทศกาลสำคัญ นิกรายต่างๆ รวมถึงองค์กรและบุคคลสำคัญของศาสนาฮินดู สรุปได้ว่า “ศาสนาฮินดูเป็นศาสนาเทวนิยม มีความ เชื่อเรื่องพระเจ้าทรงสร้างจักรวาล มีเทพเจ้าหลายองค์ ที่สำคัญ คือ ตรีมูรติ ได้แก่ พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ ทั้ง ๓ องค์นี้เป็น ๓ ลักษณะที่แสดงออกของสิ่งสูงสุดสิ่งหนึ่งที่เรียกว่าพรหมัน (Brahman) มีสภาพเป็นวิญญานสากล มีภาวะนิรันดร์ ดำรงอยู่ด้วยตัวเอง ปราศจากรูปร่าง เป็น อสสาร ไม่เกิด ไม่ถูกสร้างโดยสิ่งอื่นใด ไม่มีจุดเริ่มต้น ไม่มีจุดจบ จะแทรกซึมอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสิ่งในจักรวาลมาจากพรหมันและที่สุดจะกลับไปสู่พรหมันอีก ศาสนาฮินดูไม่มีพิธีกรรมใดๆ เพื่อ บูชาพรหมัน แต่เป็นเป้าหมายของการบำเพ็ญโยคะเพื่อบรรลุโมกษะ หรือเข้าสู่ภาวะหนึ่งเดียวกับพรหมัน ศาสนาฮินดูได้รับผลกระทบจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตกในยุคล่าอาณานิคมจากอังกฤษ ทำให้ ชาวฮินดูที่มีการศึกษาหันมาให้ความสนใจในแนวคิดเรื่องพรหมเพื่อให้เป็นศาสนาฮินดูบริสุทธิ์ที่เชื่อว่า มีอยู่พร้อมในคัมภีร์พระเวท จึงเกิดขบวนการและองค์กรต่างๆ”^{๑๔}

พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “คนกับพระเจ้า” โดยกล่าวถึงพระ พรหมในมิติต่างๆ และสรุปได้ว่า “วิวัฒนาการทางความเชื่อทางศาสนาและทางศิลปกรรมของอินเดีย มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้สถานะของพรหมที่ได้รับความนิยมนับถือจากชาวฮินดูมีการ ปรับเปลี่ยนเช่นเดียวกัน จากที่เคยเป็นพระเจ้าสูงสุด ก็ถูกลดอันดับเป็นเทพชั้นรอง และกลับมาเป็น เทพชั้นนำอีกครั้ง โดยจัดเป็นเทพองค์แรกในตรีมูรติ ได้รับการนับถือในฐานะที่ทรงเป็นผู้สร้างของทุก สิ่งทุกอย่างให้เกิดขึ้นบนโลก ทรงเป็นผู้ให้ที่สำคัญและเป็นผู้กำหนดโชคชะตาของมนุษย์แต่แม้จะเป็น พระผู้สร้างโลกและเป็น ๑ ในตรีมูรติซึ่งเป็นเทพเคารพสูงสุดของชาวฮินดูก็ตามแต่กลับไม่ได้รับความ นิยมนับถือเท่าที่ควร และไม่มีนิกรายหรือลัทธิโดยเฉพาะ ส่วนแหล่งกำเนิดของพรหมนั้น เชื่อว่าถือ กำเนิดมาจากดอกบัวที่ผุดขึ้นจากสะดือของพระวิษณุ ด้วยเหตุผล คือ พระเป็นเจ้าตรีมูรติของฮินดูนั้น

^{๑๓} บุญมี แทนแก้ว, **ปรัชญาศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทโอเดียนสโตร์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๖๐.

^{๑๔} วิทยา ศักยาภินันท์, **ศาสนาฮินดู**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า.๒๐๑

ควรเป็นพระเจ้าองค์เดียว แต่อวตารหรือแบ่งภาคกำเนิดต่างยุคต่างสมัย บางอวตารเกิดพร้อมกันในองค์เดียวกัน แต่เรียกชื่อต่างกันออกไปแล้วแต่ความนิยมของผู้นับถือ ซึ่งสมมติฐานนี้ตรงกับหลักฐานจากปัทมปุราณะที่ว่าพระวิष्ณุแบ่งภาค ๓ ภาค ภาคหนึ่งในสามนั้น คือ พระพรหม”^{๑๕}

ธนิต อยู่โพธิ์ ได้กล่าวถึงพรหมในแง่ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีในบทความเรื่อง “พรหมสี่หน้า : การศึกษาในแง่ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี” สรุปได้ว่า “คนไทยทั่วไปแม้จะนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก แต่ก็นับถือเทวดาและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ประกอบด้วย พระพรหม พระอิศวร และพระนารายณ์ควบคู่กันไปด้วย จนเรียกกันติดปากว่า ถือพุทธถือไสย เพียงแต่ให้การนับถือรองลงมาจากพระพุทธเจ้า พรหมปรากฏในพุทธประวัติหลายครั้งที่สำคัญๆ เช่น ในครั้งที่สัทัมบดีพรหมทูลอาราธนาให้ทรงเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ภายหลังพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ จึงเกิดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการกล่าวคำ อาราธนาธรรมว่า “พรหมา จ โลกาธิปตี สหมปติ” หรือตามเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ภายหลังเสร็จสิ้นเทศนาโปรดพระพุทธมารดา นอกจากนี้พรหมยังปรากฏในสังคมไทยตามวงการต่างๆ เช่น วงการนาฏศิลป์ วงการศิลปะและสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมประเพณี”^{๑๖}

สรุป ระบบวรรณะสี่ตามทัศนะของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นระบบชนชั้นในสังคมเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ แต่วรรณะทั้งสี่ก็ดูเหมือนว่าไม่ได้รับความยุติธรรมเท่าที่ควร ข้อนี้พระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมีทัศนะต่อระบบวรรณะสี่ว่าไม่มีความสำคัญเท่ากับการกรรมหรือการกระทำชาติตระกูลหรือวรรณะไม่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในสังคม

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ระบบวรรณะสี่ตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท” ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยพอสรุปได้ ดังต่อไปนี้

พระมหาอำนาจ อานนโท ได้ศึกษาเรื่อง “การบรรลุลุทธิธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า “การบรรลุลุทธิธรรมนั้นสิ่งสำคัญประการแรก คือ การศึกษาถึงหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้ เพื่อให้เหมาะกับจริตนิสัยของแต่ละบุคคล โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ประกอบด้วย สติปัฏฐาน ๔ สัมมปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ และมรรคมรรค ๘ แต่ละหมวดธรรมมีความสมบูรณ์อยู่ในตัว โดยสรุปการปฏิบัติธรรมนั้นมี ๒ วิธี คือ สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งจะต้องปฏิบัติควบคู่กันไป โดยเฉพาะวิปัสสนากรรมฐาน ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิบัติ ถ้าผู้ปฏิบัติยังไม่สามารถยกจิตเข้าสู่วิปัสสนาญาณได้ การบรรลุมรรคใช้

^{๑๕} พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์, **คนกับพระเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คอมทอง, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐๑-๑๑๑.

^{๑๖} ธนิต อยู่โพธิ์, “พรหมสี่หน้า : การศึกษาในแง่ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี”, **บทความทางวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๓๔), หน้า ๔๖-๘๑.

สังโยชน์ ๑๐ เป็นเกณฑ์ตัดสิน และได้วิเคราะห์แง่คิดทำให้เกิดมุมมองต่างๆ ที่ทำให้เกิดการบรรลุธรรมโดยการพิจารณาหลักธรรมปฏิบัติจนบรรลุธรรมเบื้องต้นได้”^{๑๗}

พระมหานิกธ สุวรรณดี ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักความเชื่อเรื่องระบบวรรณะชาวฮินดูในประเทศไทย” ผลการศึกษาพบว่า “พวกอารยันที่เข้ามาในอินเดียทางเหนือเดิมเป็นนักรบและนักต้อนสัตว์ที่กินเนื้อ พวกนี้เชื่อในเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์ พอเขาได้รับเทคโนโลยีการใช้เหล็กที่เริ่มแพร่หลายไปทั่วโลก เขาก็เริ่มเปลี่ยนไปทำการเกษตร และใช้ชีวิตมั่นคงในเมือง มีการแบ่งงานกันทำ ในเรื่องความเชื่อ ในเมื่อวิวัฒนาการเป็นสัตว์สำคัญในการไถนาและขนส่ง มีการประดิษฐ์กฎทางศาสนาใหม่ที่ห้ามไม่ให้กินเนื้อวัวหรือฆ่าวัว ในไม่ช้าการแบ่งงานกันทำตามชนชั้นวิวัฒนาการเป็นความเชื่อในวรรณะ โดยมี ๔ วรรณะหลัก คือ พราหมณ์ นักรบ เกษตรกร และผู้ใช้แรงงาน ต่อมาเมื่อสังคมพัฒนามีกฎหมายฝืนมือและพ่อค้าเกิดขึ้นด้วย และเนื่องจากการเรียนรู้ทักษะการทำงานมักจะทำกันในครอบครัว ระบบวรรณะจึงกลายเป็นสิ่งที่สืบทอดกันผ่านสายเลือดการค้าขายในอินเดียยุคนั้น คำขายกับทั้งตะวันออกและตะวันตก ต่อมา มีการต่อต้านระบบวรรณะและความเชื่อในเทพเจ้าที่รองรับระบบวรรณะและมีการปฏิเสธเทพเจ้าพร้อมกับเน้นเหตุผลจนใกล้เคียงกับระบบคิดแบบ “วัตถุนิยม” ภาพรวมส่วนใหญ่ระบบวรรณะมีความสำคัญต่อการวางตัวผู้ที่เป็นชาวฮินดูทุกคน ระบบวรรณะในปัจจุบันอินเดียยังมีการปฏิบัติตามกันอย่างเคร่งครัด ซึ่งถือว่าระบบวรรณะของอินเดียยังไม่หายสาบสูญไปไหน”^{๑๘}

พระมหาโสภณ วิจิตรธมโม ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพราหมณ์สังยุตในคัมภีร์สังยุตนิคาย” ผลการศึกษาพบว่า “พราหมณ์สังยุตได้แบ่งออกเป็น ๒ วรรค คือ ๑ อรหันตวรรค ๒ อุปาสกวรรค ในเนื้อหาแต่ละสูตรว่าด้วยเหตุการณ์ที่พราหมณ์ได้เข้าไปสนทนากับพระเจ้า แต่ในอีกสูตรได้ประมวลเอาหลักธรรมที่เกี่ยวกับการครองชีวิตในทางฆราวาสและบรรพชิตซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระสูตรดังกล่าวมาแล้ว จะเป็นพราหมณ์ในตระกูลการทวาชะและพราหมณ์คหบดี พราหมณ์ชาวนา พราหมณ์เจ้าสำนักการศึกษา พราหมณ์ นักพิธีกรรม ครอบครัวพราหมณ์ ชนพร้อมบริวาร พราหมณ์ถือว่าวรรณะของตนเองนั้นเป็นวรรณะที่สูง ในบรรดาวรรณะ ๔ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร พราหมณ์เหล่านี้ถือกำเนิดมาจากโยนิของพราหมณ์เสมอกับวรรณะอื่น พราหมณ์เป็นผู้คงแก่เรียนเพราะต้องศึกษาศาสตร์ต่างๆ พราหมณ์อยู่ได้ถึง ๔๘ ปี พราหมณ์จึงต้องไปเรียนมนต์ ศึกษาไตรเพท พราหมณ์เหล่านี้มุ่งไปสู่เพศของผู้เอกภพอีกพวกหนึ่งก็

^{๑๗} พระมหาอำนาจ อานนโท, “การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท,” *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔๗.

^{๑๘} พระมหานิกธ สุวรรณดี, “การศึกษาวิเคราะห์หลักความเชื่อเรื่องระบบวรรณะชาวฮินดูในประเทศไทย,” *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๑.

หันไปประกอบอาชีพ เช่นเดียวกับบรรณะทั่วๆ ไป เช่น กลีกรรรม วาณิขกรรม พราหมณ์จึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนอินเดียมาช้านาน ที่ปรากฏ คือ การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับคติความเชื่อของพราหมณ์ ไม่ว่าจะเป็นการทำพิธีลอยบาป หรือบูชาไฟ พิธีแรกนาขวัญ และอีกส่วนหนึ่งยังเป็นการช่วยเสริมสร้างพลังใจให้ทุกคนแล้วยังเป็นส่วนหนึ่งของความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับหมู่คณะ”^{๑๙}

พระครูปริยัติสารการ (ถวิน พลเทศมา) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมความเชื่อพื้นฐานระหว่างพุทธ พราหมณ์ และผี ต่อความมั่นคงของสังคมอีสาน” ผลการศึกษาสรุปได้ว่า “ศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยว่า เราต้องยอมรับว่าศาสนาพราหมณ์กับพุทธศาสนามีอิทธิพลในสังคมไทยไม่น้อย เช่น พิธีกรรมต่างๆ มีพิธีพราหมณ์เข้ามาร่วมด้วยเสมอ จนยากที่จะแยกออกจากกันได้ เช่น การสถาปนามกุฎราชกุมาร การปลุกบ้านแรกนาขวัญ เป็นต้น อีกประการหนึ่งคตินิยมทางพุทธศาสนามีได้มั่งชิดแย้งต่อสิ่งปลุกย่อย เช่น พิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์ด้วยเห็นว่า มีเจตนารบิสุทธิเพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขกายสบายใจ”^{๒๐}

พระมหาเกรียงไกร แก้วไชยะ ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบที่เหมาะสมของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องเทพในพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เพื่อความสงบสุขของสังคมไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผลการศึกษาพบว่า “เนื่องจากสังคมไทยดั้งเดิมมีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเข้าใจว่า มีอำนาจพิเศษที่สามารถบันดาลให้เหตุการณ์ต่างๆ เป็นไป จึงทำให้มีการนับถือผีสงเทวดา และเมื่อศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แผ่เข้ามาสู่สังคมไทยโดยเฉพาะกรุงเทพฯ และปริมณฑล ชาวกรุงเทพฯ และปริมณฑลได้ให้ความสนใจนับถือเทพมากมาย และได้ผสมกลมกลืนกับแนวคิดเรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาที่แผ่เข้ามาภายหลัง ทำให้ชาวกรุงเทพฯ และปริมณฑลนับถือเทพแบบผสมกลมกลืนกันทั้งพุทธและพราหมณ์-ฮินดูสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันสภาพปัจจุบันและปัญหาของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องเทพในพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบว่าชาวกรุงเทพฯ และปริมณฑล คือ จังหวัดนครปฐม ต่างพากันนับถือเทพในพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เพื่อให้เกิดโชคลาภ ร่ำรวย ปราศจากทุกข์โศกโรคภัย มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานจนกลายเป็นวัฒนธรรมความเชื่อที่ปฏิบัติตามกันมา เมื่อมีปัญหาในชีวิตต่างๆ เกิดขึ้น ก็เชื่อว่าเป็นเพราะเทพบันดาล การและแก้ปัญหาชีวิตด้วยการพึ่งเทพ

^{๑๙} พระมหาโสภณ วิจิตตธมโม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพราหมณ์สังยุตในคัมภีร์สังยุตนิคาย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๖.

^{๒๐} พระครูปริยัติสารการ, (ถวิน พลเทศมา), “รูปแบบการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมความเชื่อพื้นฐานระหว่างพุทธพราหมณ์ และผี ต่อความมั่นคงของสังคมอีสาน, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, (มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑, หน้า ๗๓.

ทำพิธีกรรมบูชาเทพ อ่อนวอนขอพรจากเทพเพียงอย่างเดียว ถือเอาวัตถุมงคลมากกว่าธรรมะมงคลมาเป็นที่พึ่ง ไม่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้ด้วยวิถีทางที่ถูกต้อง จนเกิดความมั่งงายและตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพที่อาศัยช่องทางของระบบธุรกิจหลอกลวงได้ง่ายรูปแบบที่เหมาะสมในการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ต้องเป็นรูปแบบที่ประกอบศรัทธาและปัญญา โดยการนำเอาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพมาเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตควบคู่กับการนำเอาหรือคติธรรมพุทธศาสนาในเรื่องจากเทพ มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อชีวิตที่ดีงามและมีความสุข โดยเฉพาะหลักธรรมที่ทำให้เกิดเป็นเทพที่เรียกว่า เทวธรรม คือ หิริและโอตปปะอันประกอบด้วยความละอายต่อการคิดชั่ว พุดชั่ว ทำชั่ว และเกรงภัยของการคิดชั่ว พุดชั่ว ทำชั่วที่จะมาถึงตน ทั้งนี้เพื่อทำให้เกิดความสุขที่แท้จริง”^{๒๑}

จรรยาศักดิ์ ชุมมานนท์ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพราหมณ์สังยุตในคัมภีร์สังยุตนิยาย” ผลการศึกษาพบว่า “พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแกนกลางมีศูนย์รวมของศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ทั้งสองศาสนามีภารกิจหน้าที่ต่างกันในฐานะศาสนาพราหมณ์ ฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ ส่วนพุทธศาสนาเป็นสากล ต่างเป็นศาสนาที่ผ่านการพัฒนาแห่งประวัติศาสตร์เป็นต้นมา และซึ่งควรพิจารณาแล้ววิเคราะห์หาจุดเปรียบเทียบในด้านปัญญา และคุณภาพของจิตพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายที่สูงสุด คือ นิพพานหรือนิรวาร เป็นจิตที่ว่างเปล่าจากกิเลส คือ โภคะ โภคะหลง เมื่อบุคคลมีสภาพจิตดังกล่าวนี้ตาย วิญญาณ หรือจิตของเขา ซึ่งประกอบด้วยเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็หมดสภาพไป สวรรค์สูงสุดของพระพุทธศาสนา คือชั้นพรหม มีค่าเทียบเท่าพระเจ้าในศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู”^{๒๒}

จริยา เจริญรัตน์ ได้ศึกษาเรื่อง “วรรณคดีในสมัยพระเวท” ผลการศึกษาพบว่า “ภายหลังเมื่อพวกอารยันตั้งมั่นในอินเดียแล้วก็ได้รวบรวมขึ้นตั้งชื่อว่า “คัมภีร์พระเวท” อันเป็นปฐมยุคของพราหมณ์ที่เริ่มต้นด้วยคัมภีร์พระเวทคัมภีร์พระเวทหรือไตรเพทถือกันว่าเป็นศรัทธา คือ คัมภีร์ที่ได้รับฟังมาจากเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์โดยตรงคัมภีร์พระเวท ได้แก่ ๑) ฤคเวทเป็นคำฉันท์ร้อยกรองคำอ่อนวอนขอพรจากเทพเจ้าและประจบเอาใจเทพเจ้าเหล่านั้นสวดสรรเสริญเทพเจ้าต่างๆ ให้คุ้มครองตนสัตว์เลี้ยงครอบครัว ๒) ยชุรเวทเป็นคำร้อยแก้วว่าด้วยหลักการในการทำพิธีกรรมและบวงสรวงเทพเจ้าต่างๆ ๓) สามเวทเป็นคำฉันท์ใช้สวดในพิธีบูชาถวายน้ำโสมแก่พระอินทร์และขับกล่อมเทพเจ้า

^{๒๑} พระมหาเกรียงไกร แก้วไชยะ, "รูปแบบที่เหมาะสมของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องเทพในพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเพื่อความสงบสุขของสังคมไทยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล", วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวัฒนธรรมศาสตร์, (มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๒๒} จรรยาศักดิ์ ชุมมานนท์, “ศาสนากับสันติภาพการศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนและวิธีสร้างสันติภาพในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑), หน้า ๑๗๐.

ต่อมาเมื่อถึงยุคพราหมณะมีคัมภีร์เพิ่มขึ้นอีก ๑ คัมภีร์เรียกว่าอาถรรพเวทเป็นคาถาอาคมมนต์ล้างหรืออาถรรพณ์แก้เสนียดจัญไรป้องกันสรรพภัยพิบัติต่างๆ นำสิ่งอันเป็นมงคลมาแก่ผู้สวดและนำผลร้ายไปให้ศัตรูในวาระศุทฺธก็จะต้องถูกคนดูถูกและเหยียดหยามที่ต้องทำงานหนัก แต่ศุทฺธก็เป็นคนที่สงบเสงี่ยม แม้ศุทฺธจะมีส่วนร่วมในสังคมและศาสนาเพียงเล็กน้อย แต่ศุทฺธก็เป็นคนเดียวคนหนึ่งที่มีคิดว่า ผู้ที่ต้องทำหน้าที่ของตนเองได้ดี ย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดีชีวิตของศุทฺธเป็นชีวิตที่ลำบากมากและถูกบีบคั้นจากบุคคลที่อยู่ในวาระที่สูงกว่า แต่ศุทฺธไม่มีสิทธิ์ที่จะเรียนพระเวทหรือพิธีกรรมทางศาสนา”^{๒๓}

ณรงค์ วงษ์อุดม ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิจารณ์ความคิดเรื่องกรรมในปรัชญาอินเดียสายอัสติกะ” ผลการศึกษาพบว่า “คำว่า กรรมและการเกิดใหม่ในปรัชญาอินเดียสันนิษฐานว่า มีเค้ามาจากกฤตตะในคัมภีร์ฤคเวท กฤตตะนั้น หมายถึง ความเป็นระเบียบแห่งสรรพสิ่งในสากลหรือจักรวาลหรือความเป็นระเบียบแบบธรรมชาติ กฎแห่งกรรมในปรัชญาของอินเดียจึงมีความหมาย ๓ นัย กฎแห่งธรรมชาติ กฎแห่งเหตุผล และกฎแห่งศีลธรรม ทุกๆ อย่างในธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นไปตามอำนาจปัจจัยไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นมาลอยๆ หรือปราศจากเหตุและผล เมื่อมีสิ่งใดเกิดขึ้นทำให้สิ่งนั้นดำรงอยู่ เมื่อเสื่อมสลายไปก็มีเหตุทำให้สิ่งนั้นเสื่อมสลายไปในที่สุด แต่มองกันในสิ่งที่ศีลธรรม กฎแห่งกรรม หมายถึงการกระทำของสิ่งที่มีชีวิต ทุกๆ ชีวิตต้องตกอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม การกระทำของมนุษย์เป็นกฎแห่งศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ คือ ใครทำดีย่อมได้รับผลดี ใครทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ความคิดเรื่องกรรมในปรัชญาอุปนิษิต ถือว่าเป็นกฎของการดำรงไว้ทางคุณค่าทางศีลธรรม กฎแห่งกรรมได้แสดงให้เห็นผลของการกระทำว่าผลกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมา ย่อมไม่สูญไป ใครก็ตามที่กระทำไว้แล้วนั้น กฎแห่งกรรมจึงเป็นกฎสากลสำหรับมนุษย์ทุกรูปทุกนาม ผลกรรมที่ได้กระทำไปแล้วนั้นจะให้ผลต่อไปจนกว่าจะชดใช้กรรมที่ได้กระทำไว้ให้หมดสิ้นไป กรรมจะดีหรือไม่ดีจึงขึ้นอยู่กับมนุษย์ทั้งสิ้น”^{๒๔}

จิระวรรณ ชินะโชติ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกรรมในพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู” ผลการศึกษาพบว่า “หลักกรรมในปรัชญาอินเดียมีความหมายคล้ายคลึงกันจะมีแต่กรณีที่แตกต่างกันไป ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระเวทและเป็นปรัชญาฝ่ายเทวนิยม เห็นว่ามนุษย์จะเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงก็เนื่องมาจากกรรมตามทัศนะของปรัชญาฮินดูนั้น เป็นกฎที่ควบคุมโดยพระเจ้า มนุษย์จะถูกกำหนดโดยกรรมหรือการกระทำของตนแล้ว และยังถูกควบคุมโดยพระเจ้าอีก

^{๒๓} จริยา เจริรัตน์, “วาระศุทฺธในสมัยพระเวท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๗๙.

^{๒๔} ณรงค์ วงษ์อุดม, “การศึกษาเชิงวิจารณ์ความคิดเรื่องกรรมในปรัชญาอินเดียสายอัสติกะ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๓๑.

ชั้นหนึ่งด้วย ในหลักพุทธปรัชญาจึงแตกต่างกับปรัชญาฮินดูเพราะพุทธปรัชญาถือว่า กรรมเป็นคุณค่าทางจริยธรรม เป็นเรื่องปัจเจกบุคคล บุคคลต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง เช่น คนทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง กรรมในทัศนะของพุทธปรัชญานิกายเถรวาทจึงเป็นสาเหตุแห่งการสร้างชาติและภพใหม่หรือการเกิดใหม่และการเวียนว่ายตายเกิด อันเป็นวัฏจักรหมุนเวียนโดยไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าบุคคลนั้นจะยอมสละสิ้นซึ่งกิเลส ตัณหา เป็นสาเหตุแห่งกรรมให้หมดสิ้น พุทธปรัชญาจึงแตกต่างกับปรัชญาฮินดู ในระบบอื่นๆ ในเรื่องอัตตาหรือตัวตนอย่างสมบูรณ์ ปรัชญาฮินดูแทบทุกสายไม่ว่าจะเป็นฝ่าย สัสตทิกฏฐิ คือ เมื่อบุคคลถึงแก่ความตาย สิ่งที่จะแตกและดับสูญสลายไป สิ่งใดเกิดขึ้น สิ่งนั้นย่อมดับไปเป็นธรรมดา”^{๒๕}

มาจัมดาร์ (Majumdar) ได้ศึกษาเรื่อง “เทพในศาสนาพราหมณ์ที่มีบทบาทในสังคมฮินดู” ผลการศึกษาพบว่า “พราหมณ์อ้างว่า มนุษย์ถือกำเนิดมาจากองค์เทพของพระพรหม พระพรหมเป็นผู้สร้าง เป็นผู้นิรมิตแบ่งมนุษย์ออกเป็นวรรณะ สร้างค่านิยมขึ้นว่า พราหมณ์ถือกำเนิดจากปากของพระพรหม กษัตริย์ถือกำเนิดจากแขนของพระพรหม แพศย์ถือกำเนิดจากสะโพกของพระพรหม ศูทรถือกำเนิดจากเท้าของพระพรหม”^{๒๖}

สารเวปัลลี (Sarvepalli) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างเทพกับมนุษย์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูโดยผ่านพิธีบูชาญ” ผลการศึกษาพบว่า “พิธีบูชาญต่อเทพศาสนาพราหมณ์-ฮินดูใช้มนตร์หรือมนตร์เป็นบทสวดสรรเสริญเทพ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “คัมภีร์สหิตา” แปลว่า ที่รวมหรือชุมนุมบทสวดดีเทพ เป็นบทสวดขับร้องมนตร์หรือคาถาหรือสูตร สำหรับใช้ในพิธีบูชาญ แยกออกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑) ชุมนุมบทสวดสวดดีเทพ ๒) ชุมนุมบทประพันธ์ที่ว่าด้วยสูตรสำหรับใช้ในพิธีบูชาญ ๓) ชุมนุมบทประพันธ์ที่ว่าด้วยบทสวดร้อง ๔) ชุมนุมบทประพันธ์ที่ว่าด้วยมนตร์หรือคาถาต่างๆ”^{๒๗}

ริส เดวิส (Rhys Davids) ได้ศึกษาเรื่อง “การไปสู่ความเป็นพรหม” ผลการศึกษาพบว่า “การบำเพ็ญตบะเป็นมรรคาแห่งการปฏิบัติคือทางนำไปสู่พรหม การบำเพ็ญตบะคือการทรมานตนเองให้ลำบากมีหลายวิธี การบำเพ็ญตบะมาจากทรรณะที่ว่า การทำตนเองให้ลำบากเป็นทางพ้นทุกข์ การบำเพ็ญตบะมีอำนาจเหนือพิธีกรรมอื่นๆ สอนกันมาว่า สรวงสวรรค์อยู่ในนภากาศ นภากาศอยู่เหนือมหาปฐพี มหาปฐพีอยู่เหนือมหาสมุทร มหาสมุทรอยู่เหนือสัจจะ สัจจะอยู่เหนือการ

^{๒๕} จีระวรรณ ชินะโชติ, “การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกรรมในพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

^{๒๖} Majumdar, R.C., *Ancient India* ๒th, (Varanasi : Motilal Banarasidass, 1994), P. 48.

^{๒๗} Sarvepalli, Radhakrishnan. *History of Philosophy Eastern and Western*, vol.I. (London : George & Unwin, 1967), P. 40.

บุชายัญ การบุชายัญอยู่เหนือการบำเพ็ญตบะ ตบะเป็นหนทางไปสู่พลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มีฤทธิ์เดชไปสู่สวรรค์วิมานได้”^{๒๘}

ราชกฤษณ์ (Radhakrishnan) ได้ศึกษาเรื่อง “ลักษณะการนับถือเทพของสังคมอินเดีย” ผลการศึกษาพบว่าในวรรณคดีอินเดีย จินตนาการเกี่ยวกับเทพถือว่าเป็นลักษณะโดดเด่น เพราะคนอินเดียถือว่า มนุษย์กำเนิดจากผู้สร้าง ยัญพิธีทั้งหลายทั้งปวงมุ่งไปสู่เทพบนสวรรค์ อิงอยู่กับเทพ เมื่อเชื่อว่ามีผู้สร้างบนสวรรค์ ประดิษฐ์กรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้สร้างบนสวรรค์”^{๒๙}

วันดี อัมสวาสดี ได้ศึกษาเรื่อง “พราหมณ์ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก” ผลการศึกษาสรุปได้ว่า “พราหมณ์ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ ประการ และต่างกันด้วยอาชีพและความประพฤติ คือ พราหมณ์เสมอพรหม เสมอด้วยเทวดา ผู้ประพฤติดี ผู้ประพฤติดีและชั่ว และพราหมณ์จัญฑาล ส่วนพราหมณ์ตามคติพุทธศาสนา จะมีลักษณะเป็นผู้มีศีล ยึดมั่นในพรหมจรรย์ ยึดมั่นในสัจจะ มีปัญญาฉลาดคณิกปราษฎ์ มีใจประกอบด้วยเมตตา กรุณา ขันติและอุเบกขา มีสัมมาคารวะรู้หลักเจรจา เป็นผู้อยู่ผู้เดียวเพื่อเพ่งเพียรฌานและเป็นผู้ละกิเลสทั้งปวง ซึ่งพราหมณ์ในคติพราหมณ์กับคติของพระพุทธศาสนามีส่วนที่ตรงกันคือเป็นผู้มีความประพฤติ จริยธรรมเสมอพรหม โดยถือปฏิบัติพรหมจรรย์และมีพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา และพระพุทธศาสนามีความเห็นต่างจากคติพราหมณ์ในเรื่องวรรณะ ยัญพิธีและพรตของพราหมณ์ ทั้งนี้พราหมณ์ที่เข้ามาบวชเป็นภิกษุและยึดคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งนั้นได้ทำคุณประโยชน์ให้กับพระพุทธศาสนาไว้มาก”^{๓๐}

สรุป งานวิจัยที่ได้ยกมากล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าระบบวรรณะมีวิวัฒนาการมาจากระบบการทำหน้าที่ในสังคมอินเดียสมัยโบราณ อิทธิพลความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า (เทวนิยม) ของศาสนาพราหมณ์แสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่างๆ การดำเนินชีวิต และการคบหาสมาคมกันในหมู่ชนทั่วไปจากอดีตจวบจนปัจจุบัน ระบบวรรณะสืบลักษณะมีปรากฏในสังคมอินเดีย

^{๒๘} Rhys, Davids. **Buddhist India**, (Delhi : Motilal Banararidass, 1970) P. 243.

^{๒๙} Radhakrishnan, S., **History of Philosophy Eastern and Western Vol.I.** (London : George & Unwin, 1969), P. 61.

^{๓๐} วันดี อัมสวาสดี, “พราหมณ์ในคัมภีร์พระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๙๕.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณคดีตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยศึกษาจากเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามรูปแบบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการ ดังนี้

๑.๗.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล

๑) สืบหาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาพร้อมทั้งคัมภีร์อื่นๆ ทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับลัทธิศาสนาพราหมณ์ และระบบวรรณคดีในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู

๒) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) คือรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราเรียน หนังสือ เอกสารวิชาการ บทความจากนิตยสารและวารสาร บทความจากอินเทอร์เน็ต

๑.๗.๒ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

๑) นำข้อมูลที่ได้จากข้อที่ ๑ มาทำการวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย แยกประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษาข้อมูลที่ได้ แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบายความ ตีความให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

๓) นำข้อมูลที่ได้ ไปเขียนลงในบทต่างๆ ตามความสอดคล้องและความเหมาะสมแก่เนื้อหาของการวิจัย ด้วยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

๔) นำเสนอผลการวิจัยเป็นรูปเล่ม

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ระบบวรรณคดีตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท” มีดังนี้

๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักแนวคิดและความเป็นมาของวรรณคดี

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักคำสอนเกี่ยวกับระบบวรรณคดี

๑.๘.๓ ทำให้ทราบระบบวรรณคดีตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท